

suppleret med gode bidrag fra gamle regnskaber. — A. Ravnholt har skrevet om accise og konsumtion. Til dette historiske emne, der endnu savner sin forfatter herhjemme, er der ikke ydet nyt stof, men af regnskaberne er uddraget nogle ganske oplysende, men temmelig spredte bidrag til købstædernes historie i Vejle amt. — Mogens Lebech Frederiksen: Af *Elbo herreds* historie (Jyske samlinger) er en skitse-mæssig oversigt over herredets historie, ganske dygtig gjort på grundlag af både trykt og utrykt kildestof.

Om *Ribe* gamle skolebygning, der nu er sparekassens friboliger, skriver C. Frank-Christensen i »Et 200 års jubilæum« (Fra Ribe amt). — Om domkirken indeholder samme årbog en fortrinlig arkitekturhistorisk udredning af William Anderson. Den bringer flere nye og frugtbare synspunkter og rummer en række interessante jevnførelser med den udenlandske arkitektur, som har haft indflydelse paa domkirkens bygning. — Hans Torsbøl har på grundlag af pastor Stampes optegnelser skrevet om *Nørre Nebel* kirke og kirkegård omkring 1850. — Ligesom man i Viborg amt er begyndt at interessere sig for hedernes historie, har Søren Alkærsig for *Ribe amt* taget initiativet til at få indsamlet så meget som muligt om dette interessante topografiske spørgsmål. Han har i Fra Ribe amt skrevet en optakt dertil og søgt at systematisere arbejdet, så at andre kan arbejde videre derpå. Det er en samlingsopgave, udkastet af redaktionen, en af de opgaver, som understreger de historiske samfunds store berettigelse.

Om haverne i *Sønderjylland* særlig på Als har Johannes Tholle skrevet (Sønderjyske årbøger) og vist, hvorledes man sidstnævnte sted altid har været et stykke længere fremme end inde på halvøen. — Til byen *Slesvigs* og Sønderjyllands ældste historie findes en del oplysninger i Steenstrup: Teksten til Adam af Bremens Værk (Historisk tidskrift 9. rk. VI) og et mindre bidrag til *Dannevirkes* historie af J. S. Vanggaard (smstds.).

Otto Smith.

NY LITTERATUR OM ALMUEKULTUR OG FOLKEMINDER 1929.

I Fortid og Nutid VII 2, 256 er skrevet om første Levering af J. S. Møllers Værk: *Fester og Højtider i gamle Dage, Skildringer fra Nordvestsjælland*. Anden Levering af Arbejdet udkom i

1929; begge Dele udgør tilsammen et stateligt Bind (491 S. Ill. P. Haase & Søn), der indeholder Fødsel — Bryllup — Død. Anden Levering omhandler udelukkende Død og Begravelse, hvorom der i en Række omfangsrige Kapitler (Stedlig Skik, Brug og Folketro, Gravmindet, Sygdomme og Sygdomskure, Skæbnetroen, Skikkene før og efter Dødens Indtræden, Graven og Begravelsen, Gengangertroen, De Dødes Bolig) gives en stor Mængde Oplysninger, ikke alene en Sammenstilling af Holbæk Amts folkloristiske Materiale om Død og Begravelse, men også en ikke ringe Del Enkeltheder af almen religionshistorisk Betydning. Møllers Værk er skrevet på bred Basis, idet han udfra en, efter Forholdene, forbløffende Viden meddeler Tydninger af og Paralleler til det fra Nordvestsjælland givne Stof. I S. Møllers Bog rager videnskabeligt set langt op over de fleste danske Værker om Festsikke. Han drager med Forsigtighed og med roligt Omdømme sine Slutninger og åbner for de fleste Læsere store Udsyn og giver dem Forklaring på talrige Spørgsmål. Det synes undertegnede, som om det store Afsnit Død (S. 239—491) er Bogens vægtigste og mest fængslende. Møller har i sit Arbejde om Død og Begravelse i Virkeligheden udført det Arbejde, som *Jacob P. Jacobsen* desværre ikke nåede at komme frem til i sit betydningsfulde Værk *Manes*. Side 312 f., 467 ff. omtaler Møller et Par Stenkast fra Nordvestsjælland og meddeler der nogle Oplysninger, som jeg desværre ikke kendte, da jeg skrev om Stenkast i Danmark (D. St. 1929, 40 ff.). Møllers og mine Studier af dette Spørgsmål har ret beset bragt samme Resultat: Værn mod Genfærd — binde den Døde til Jorden. S. 444 savnes en Henvisning til *Moltke Moes* Undersøgelse: *Limbus puerorum*, om de udøbte Borns Opholdssted efter Døden¹). — Til Afsnittet om Ligbrænding, 461 ff. kunde man have ønsket en Henvisning til *Frederik Poulsens Dipylogravene og Dipylovaserne* (1904), ligesom man til S. 487 om Visionsdigtningen gerne havde set en Note til tredje Bind af *Moltke Moes* »Samlede Skrifter« ved *Liestøl*; thi i dette Bind findes mere om Visionsdigtningen end i *Festskriftet til Feilberg 1911*²). — For én, der dog kun igennem 7—8 År særlig har været optaget af dansk Almues Dødetro, Begravelsessikke o. lign., er det en overordentlig stor Glæde at kunne notere, at

¹) Moes Afhandling er først trykt i *Festskrift til Sophus Bugge* (1908), optrykt i III Bind af *Moes Samlede Skrifter*, udg. af *Knut Liestøl* 1927. Moe henviser dog ikke til *H. F. Feilbergs* Afhandling i *Årb. f. dansk Kulturhistorie* 1894, 59 ff., hvor et beslægtet Emne er behandlet.

²) Jfr. også *Edda XVI 1929*: *Bogomilernes Betydning som Udbredere af Folkedigtning*.

han kun har nogle få Henvisninger at føje til J. S. Møllers Værk, ligesom han i det store og hele er enig med Møller i de Resultater, han er kommet til. — Det vil føre alt for vidt her at forsøge et Referat af Fester og Højtider. Men om dette Arbejde kan man — om nogetsteds — anvende Ordene, at det er en Bog, man atter og atter vender tilbage til. Den er en Pryd for dansk Folke-mindeforskning.

Et Par andre betydningsfulde Værker bør nævnes i Flugt med J. S. Møllers Bog, selvom de er udgåede fra Sverrig, og i det væsentlige skrevet af svenske Forskere. Det ene er *Nordiskt Folkminne, Studier tilegnede C. W. von Sydow* 21. Dec. 1928 (Stockholm. 258 S. Ill.). Heri findes Undersøgelser om Folkeskikke, Folkedragter, Kritik af Eventyrudgaver, Sagn, Viser, Bylove, Bømærker, Magi, Bygningskonstruktioner, Lege, Kortspil, m. m. Festskriftets mangesidige Indhold er en smuk Hyldest til C. W. v. Sydow, hvis Viden og Interesser jo også er såre omfattende. Festskrifters faglige Betydning skal man oftest søge i, at der i en Række Specialundersøgelser af dygtige Forskere gives en Mængde Oplysninger om forskellige og tit ret utilgængelige Spørgsmål. Dette er således i høj Grad Tilfældet med Festskriftet til von Sydow, hvorved denne betydelige Bog altid vil være til Nytte for enhver nordisk Folkemindeforsker.

Hovedresultatet af H. F. Feilbergs Studium af Julens oprindelige Betydning, nedlagt i hans store Værk *Jul I—II* (1904—05), er det, at Julen var en Sjølefest, en Fest for Slægtens Døde, der i Årets mørkeste Tid mentes at vende tilbage til de levendes Nærhed. Feilbergs Arbejde var et Indlæg mod den af *Oscar Montelius* (i Svenska Fornminnesföreningens tidsskrift IX) fremsatte Anskuelse, at Julen var en Solfest, en Theori, som både *Troels Lund* og *Kristoffer Visted* (sidstnævnte endnu i *Vor gamle Bondekultur* 1923) har givet deres Tilslutning. Såvel Feilberg som Montelius er bleven imødegået i de senere Åringer i Undersøgelser om Julen af svenske og finske Lærde som *Edvard Hamnerstedt*, *Martin P:n Nilsson*, *Gabriel Nikander* o. fl., der i Julen først og fremmest ser en Fest for Årsvæksten. I en betydningsfuld Afhandling, »Studien zur Vorgeschichte des Weihnachtsfestes« (Archiv für Religionswissenschaft XIX, 1916—19) hævder *Martin P:n Nilsson*, at Julens Karakter som Dødsfest er sekundær, men at Argumentationen for, at den skulde være en Solfest, heller ikke er overbevisende. Han betragter i første Række Julen som en Frugtbarhedsfest. Naturligvis er det vanskeligt at udskille Sol- og Frugtbarhedsfesten fra hinanden. I Modsætningen Frugtbarhedsfest — Dødsfest står man overfor det

store religionshistoriske Grundproblem, hvorvidt Troen på de dodes Ånder er oprindeligere end Troen på Naturvæsener. Her synes der dog kun at være den ene Mening, at Naturdyrkelsen er ældst. Selv i Årets mørkeste Tid festede man for de livsfremmende Magter uden dog at glemme de døde. Snorre Sturleson vidste, hvad der udgjorde Julens Kerne, da han fortalte (Ynglinge-Saga Kap. 8), at »ved Vinterdag skulde man blote for godt År, midt om Vinteren for god Grøde (dvs. Vext og Trivsel for Folk og Fæ og Avl), men ved Sommerdag var det Sejersblot«. — Nu er hele det interessante Problem om Julens Oprindelse og om de hartad utallige Juleskikke blevet taget op til Behandling påny af *Hilding Celander* i et stort Værk, *Nordisk Jul* (Hugo Gebers Förlag, Stockholm), hvoraf første Bind (365 S. Ill.) indeholder Skildringer af Almuens Juleskikke (de højere Stænders Jul bliver omtalt i Bind II); der er følgende Afsnit: Forberedelser til Jul, Lucia, Strax før Jul, Juleaftensdagen, I Bondens Stue Juleaften, Julebordet og Skueretterne, Juleaftensens Festmåltid, Julevågen og Julenatten, Juleaftensens kristne og kristnede Folketro, Juledagen, Andendags Morgen, Staffensskikkene, Julegilder og Julebesøg, Lege Jul, Nytårshelg og Nytårsvarsel, Trettendedagshelgen og Julens Afslutning, Fra Jul til Jul. — Det største folkloristiske Materiale om den nordiske Jul er optegnet i Sverige og svensk Finland. Danmark er her fattigere repræsenteret, hvad Celander rigtigt forklarer, har sin Årsag i, at den gamle danske Bondekultur hurtigere og fuldstændigere blev moderniseret, end Tilfældet var i de andre nordiske Lande. Sandsynligvis har de i Danmark ret rigt udviklede Høst- og Fastelavnsskikke indvirket på vore Juleskikke, så de ikke er bleven så mange og så nuancerede som i de nordlige Nabolande. — Da Celander har et langt større Forråd af Optegnelser om Juleskikke til sin Rådighed end tidligere Forskere, er han af den Grund i Stand til ikke alene at give et langt rigere og mere underholdende Billede af den nordiske Jul end det, vi hidtil har besiddet, men hans Værk vil, når det er helt udkommet, sikkert derfor også blive Standardværket om vor største Årsfest.

Af særlige folkloristiske Undersøgelser fra dansk Side, kan — foruden det foran nævnte Arbejde af J. S. Møller — anføres tre Specialundersøgelser af *Hans Ellekilde* vedrørende tre østdanske Egnes Sagnverden: 1) *Bornholmske Folkesagn* (Bornh. Saml. XIX 1928) indeholdende Redegørelser for Bondevedde, Svensken for Nexø 1645, Bornholmske Landvættesagn, Helligdommen. 2) *Odinsjægeren på Møn* (Festskrift til C. W. von Sydow). 3) *Ellekongen paa Stevns* (Danske Studier 1929). Ellekildes Stu-

dier er som sædvanlig byggede på et meget omfattende Kildemateriale, så man kan være sikker på, at han kender hvert eneste Træk om de betræffende Sagnkredse. Ved sine talrige Henvisninger vil Ellekildes Afhandlinger også være til Gavn for Lokalhistorikere. Ellekildes Styrke som Sagnforsker er den, at han, foruden god Metode, formår at skrive om Sagnenes poetiske Indhold. Hans Afhandlinger er altså en Slags æstetisk-folkloristiske Fremstillinger, skrevet i en undertiden beåndet Stil, som det er en Fornøjelse at læse.

I Danske Studier 1929, 97 ff. er offentliggjort en Undersøgelse af *J. W. S. Johnsson* om *Sejrsskjorten* (udg. af *J. S. Møller*), en kundskabsrig Redegørelse for den udbredte Tro, at det Menneske, der fødtes med en Sejrsskjorte, ansaes for at være i Besiddelse af særlige Egenskaber, Styrke, Uovervindelighed, Skudfasthed, Synskhed, Visdom m. v.

Dr. *Gudmund Schütte* har i Skivebogen 1929 og Fra Himmerland og Kjær Herred 1929 skrevet en etnologisk-encyklopædisk Afhandling om Himmerboerne, og i en systematisk Fremstilling meddelt mangeartede Oplysninger om Emner som Himmerboernes Navn, Folkeart, Navneskik, Folkeminder og historiske Overleveringer om Hedenskab (Præstinder, Masseofring, Offerkedler, Himmerlands Tyr, Tordenvæsenet, Knarkvognen, Dan og Skjold, Natravnen, Varulven m. v.), Folkedans, Erhverv o. s. v. I Skivebogen svarer Schütte på en Kritik fremsat af *C. Klitgård* angående Behandling af et Emne, der ligger udenfor en lokalhistorisk Årbogs naturlige Virkeområde. I Dr. Schüttes Oversigt savner man et og andet, men i Betragtning af Afhandlingens Korthed kan man ikke forlange mere Stof, end der findes i den. — Undertegnede har i Danske Studier 1929 meddelt ikke alene en Fortegnelse over *Stenkast i Danmark* (berørt ovenfor), men også sine Resultater af en Undersøgelse af det danske Materiale¹⁾. Endvidere har jeg smsts. givet en kortfattet Redegørelse for *Blusfesterne og Blusgrænserne* i vort Land samt en Analyse af et *Svenskekrigsagn* fra Mors.

Udgivelsen af anden Række af *Evald Tang Kristensens Danske Sagn* går stot fremad. Andet Bind (Woel 1929. 528 S.) indeholder Sagn om Ellefolk, Nisser o. s. v., religiøse Sagn, Lys og Varsler. Hvert Afsnit er delt i en Del Kapitler, ordnede efter Sagnenes Indhold. Om Ellefolk er f. Eks. 15 Kapitler, om Nisser 17, Dødsvarsler 30, Lys og andre Varsler 20 o. s. v. Denne spe-

¹⁾ I *Fataburen* 1929, 117 ff. har *Sigurd Erixon* behandlet Emnet: Offerkaste uden Dødsmotiv.

cificerede Inddeling gør også den nye Række Danske Sagn let anvendelig for Forskningen. Bøgerne er smukt udstyrede, og man må håbe, at også Forlæggeren må få Glæde af, at han har påtaget sig Udgivelsen af anden Række af vor største og bedste Sagnværk.

Fra *Anders Uhrskov* er der selvfølgelig også i År et Par Bøger. Den Bog, der skal nævnes her, er *Fynske Sagn* (Haase & Søn 1929. Ill. 200 S.), hvori findes en lang Række Sagn fra alle fynske Egne samt fra flere af Småoerne under Fyn. Sagnene er inddelt i Grupper efter deres Hovedtanke (Sagn om Søer, Bakker, Skove, Moser, Lygtemænd, Ellepiger og Højfolk, Skatte, Genfærd, Herregårde, Røvere m. m.), og de er alle meddelte Uhrskov efter mundtlig Tradition, optegnede til ham især af Elever fra Høj-, Efter- og Friskoler. Trods al Agtpågivenhed er der dog sluppet nogle Sagn ind i Samlingen, som Optegnerne eller disses Meddelere har kendt fra trykte Kilder. Enkelte Småfejl findes der også — en Del af samme Slags har jeg også fundet i E. T. Kr.'s ovennævnte Danske Sagn — men Sagnsamlingernes reelle Værdi forringes jo ikke, fordi der i Mylderet af Enkeltheder er sluppet en Unøjagtighed ind. Uhrskovs Fynske Sagn er den største Sagnsamling, vi besidder fra den fynske Øgruppe. Derfor er hans Bog kærkommen.

I Fynsk Hjemstavn offentliggøres jævnhen Sagn, dels af *Vedel Simonsens* Optegnelser fra Svenskekrigen (ved E. T. Kristensen), dels af *Rasmus Hansens* Sagn fra Gudme og Sagn optegnet trindt om fra af forskellige Meddelere. I Sønderjydske Månedsskrift udgives også mellem År og Dag talrige Sagn, i 1929 kan især fremhæves en Samling Sagn og Trosforestillinger fremskaffede ved *Cl. Eskildsen*. — I Skivebogen 1929 har jeg i ordnet Fremstilling samlet og udgivet — ofte i Resumé — alle Sagnene om *Davbjerg Dås*, Centralstedet for al Nordjyllands Trøldpak, kendt over det ganske Land formedelst Blicher, Ingemann, H. C. Andersen og Jeppe Aakjær, der i Digtværker har skrevet om dette ejendommelige Højdepunkt i Nordkanten af Alheden. — I denne Oversigt bør det også nævnes, at i »Skånska Folkminnen« (Årsbok 1929, 19 ff.) er udgivet Folkemindestoffet, der findes i skånske Præsters Indberetninger til *Ole Worm* efter kongelig Ordre af 1622. Disse Indberetninger findes i deres Helhed i Rigsarkivet; i Dansk Folkemindesamling findes *Svend Grundtvigs* Uddrag, som nu på Initiativ af *Hans Ellekilde* er trykte i ovennævnte Årbog.

Thorkild Gravlunds Herredsbogen (Aschehoug) blev i 1929 fortsat med *Jylland*, hvoraf undertegnede hidtil har set Skildrin-

gerne af Aabo Syssel, Lover Syssel, Salling Syssel, Mors, Thy Syssel, Vendsyssel, Himmersyssel, Ommer Syssel. Selvom man kan være uenig med Gravlund i et eller andet Spørgsmål, er det dog med Fornøjelse, man læser Herredsbogen, der både ved sin Rigdom på originale Ideer og ved sin festlige Tekst ikke undlader at fængsle Læserne stærkt. Hertil kommer Værkets udmærkede Kort- og Billedmateriale, der jo er hævet over enhver Kritik. Her skal man ikke bruge Plads til at fremhæve Enkeltbeder, hvor man er uenig med Forfatteren. Det skal blot nævnes, at *C. Klitgaard* i Jyllandsposten 17. Dec. 1929 i en længere Artikel har kritiseret Gravlunds Omtale af Vendsyssel og meddelt nogle Eksempler på, hvorledes man ad arkivalisk Vej kan aflive et Sagns formentlige historiske Autentitet.

Om *hellige Kilder* er der i 1929 fremkommet et bemærkelsesværdigt Bidrag, idet Maler *Arnold Olsen*, Esrom, på eget Forlag har udsendt en særdeles smukt udstyret Bog: *Nordsjællandske Helligkilder* (52 S.), hvori han meddeler, hvad han ved at rejse rundt i Nordsjælland har kunnet optegne efter Folketradition om 32 Kilder, der dog ikke alle er hellige, selvom de har Navne. Arnold Olsen har ikke benyttet Spor af den trykte Litteratur om Emnet. Derimod har han tegnet alle Kilderne, så hans Bog i kunstnerisk Henseende er såre tiltrækkende. Pastor *E. Steenvinkel* i Søborg, der har forsynet Bogen, som han efter eget Sigende står Fadder til, med et Forord, er ikke helt på Højde med sin Tid, når han skriver, at »Spørgsmålet om de hellige Kilders Forhold til Folkeovertroen (eller Troen) trænger til en grundig Behandling«. — I Kbhns. A. Årb. 1929, 455 ff. har Tegnelærer *Martin Jensen*, Borup, givet en ret indgående og fornøjelig Skildring af Kildemarkederne ved Ørninge hellige Kilde i Ramsø Herred. Man får her Besked om et slemt Slagsmål ved Kilden en St. Hans Aften og om en Original, Per Skilling, der spillede til Markedet, bl. a. »Per Skillings Vals«, som Hr. Jensen i en anden Artikel i samme Årbog meddeler særlige Oplysninger om forsynet med Noder. — I Svendborg Årb. 1927—28 (1929) har undertegnede offentliggjort nogle Tilføjelser om Helligkilder i Svendborg Amt. I Supplementet er det Kilderne ved Fåborg og St. Regisse Kilde, der behandles.

Sagn og Tro knyttet til Sten findes der Oplysninger om for Ringkøbing Amts Vedkommende (Hardsyssels Årb. 1929), samt for Svendborg Amt (Fynsk Hjemstavn 1929) og Lolland-Falster (L.-F. Årb. XVIII).

Et sørgeligt Emne indenfor gammel dansk Folketro er *Hekseprocesserne*, som Lærer *H. K. Kristensen* har gjort til Genstand

for en samvittighedsfuld Undersøgelse for Vardes og de tre Herreders: V. og Ø. Hornes samt Skads Herreds Vedkommende. Kristensen har i Arkivet i Viborg fundet Oplysninger om henimod 60 Processer i nævnte Egn. De fleste af Processerne endte med brændt Udfald for »Heksene« (Fra Ribe Amt 1929—30).

C. *Klitgaard* har (Vendss. Arb. 1929) skrevet om *Folkekirurgi* i Vendsyssel, især om Gmd. Niels Thomsen i Starbæk, der kurede Benbrud m. v. Han ansøgte om Bevilling, men det blev af Sundhedskollegiet frarådet at give Thomsen Tilladelse til at praktisere. Det var i 1844. — Om den i sin Tid så kendte kloge Mand i Farsø, *Kren Spilmand*, har Dr. *Johannes V. Jensen* i det af *Jens Marinus Jensen* redigerede Juleskrift »Solhverv« (Woel) skrevet en på Barndomserindringer bygget Karakteristik af den meget søgte Mand. Johs. V. Jensens smukke Artikel er et ikke uvigtigt Bidrag til Forståelsen af Kren Spilmands Psyke.

Det må i høj Grad påskønnes, at *Evald Tang Kristensens* Bidrag til Galschiøts »Danmark i Tekst og Billeder« (1888) om den *jyske Hede* er blevet udgivet påny i Gravlunds »Bygd« og som selvstændig Bog på Woels Forlag 1930. Det er ikke uden Vemod, man læser E. T. Kristensens Forord til Nyudgaven, når man erindrer, at dette »Tilbageblik« er skrevet 30. Marts 1929, altså 9 Dage før hans Død — det sidste Vidnesbyrd om en utrættelig Ånd og Hånd. Tang Kristensens gamle Bog om Heden er skrevet såre fængslende, og Forfatterens førstehånds Kendskab til sit Emne bevirker, at hans Værk vil få Plads blandt vore klassiske Skildringer af den jyske Hedes Natur og Folkeliv. Afstanden i Tid 1888—1930 er langt mindre end Afstanden i den kulturelle Udvikling. Medens nu Hedeboerne ikke står tilbage for Øboerne i Teknik, Hygiejne m. v., levede de o. 1880 under Former, der ikke havde ændret sig synderlig gennem Århundreder.

Søren Alkærsig har (Ribe Arb. 1929, Vejle Arb. 1929) slået til Lyd for, at der mens Tid er, bør samles Stof hos de gamle *Hedeopdyrkere*, for at man kan få autentiske Oplysninger om det vældige Arbejde, der i de sidste Par Menneskealdrer er udført i Vest- og Midtjylland, især af Bønderfolk, for at kultivere en karrig, lynggroet Jord. Alkærsigs Opfordring er selvfølgelig fuldt berettiget, og en Frugt af den er de Bidrag om Hedernes Opdyrkningshistorie, der er fremkommet i Fra Ribe Amt 1930. — Omrent samtidig med Fremkomsten af Alkærsigs Opfordring udkom *Salomon J. Frifeldts* omfangsrige Bog: *Gennem de jyske Udmarker* (Aschehoug. 1929. 464 S.) med Vignetter af *Vald. Henriksen* og med Forord af *Vilhelm Pinholt*. Frifelt skildrer i en Række »Kroniker« forskellige Hjem, mest i Hedeegne, han

har besøgt. I disse »Kroniker« fortæller om det Oprydningsarbejde, det kæmpemæssige Slid for Udkommet, der i det stille er udført af disse vort Lands måske bedste Sønner og Døtre. De fortjener i Sandhed en Plads i vor Litteratur, og de har fået den, både i Digternes Værker (Skjoldborg, Aakjær m. fl.) og i kulturhistoriske Arbejder. Når Frifelts Bog vil blive at se over de øvrige Værker af ikke digterisk Art om vore Hedeboender, er det ikke alene, fordi hans Bog er så diger, men også fordi han, der selv er Hedebonde og Digter, evner at skrive fængslende, oplysende og i en stærk personlig Stil, der ikke undlader at gøre et vist Indtryk, idet den påkalder vor Sympati og vækker vor Beundring for disse Udmarkens Folk. Det bør dog ikke forties, at man hist og her ærgrer sig noget over Frifelts Gravlundske Stil; den virker undertiden noget søgt — — — men ligemeget, overfor et Værk som dette, falder i Virkeligheden alle Indvendinger. Man takker for Bogen om Hedens Stridsmænd. Den varmer vore Hjerter og gør os stolte på Landsmandsskabets Vegne. Det siger sig selv, at »Gennem de jyske Udmarker« indeholder et godt kulturhistorisk Stof, og i Navnelisten over alle de Mænd og Kvinder, der indtil 1929 har modtaget »Foreningen af jyske Landboforeningers Sølvmedalje for Landboflid«, findes mange fortrinlige personalhistoriske Oplysninger.

Om den *danske Husmands Historie* fra Stavnsbåndets Løsning og til o. 1929, om Husmændenes Organisationer, Husmandsbrugets økonomiske og sociale Betydning m. v. har Forstander *Tormod Jørgensen*, Høng, i Tidsskrift for dansk Folkeoplysning 1929 offentliggjort et Par instruktive og i det hele fortræffelige Afhandlinger. Blot er hans Litteraturfortegnelse lovlig mager.

I »Den nye Litteratur« VII (1929), 37 ff. har *Anders Uhrskov* skrevet om den Række Levnedsskildringer, han udgiver under Fællestitlen »Liv og Levned«. Og i Bogen *Skæbner* (Aschehoug, 1929. 144 S. Ill.), der er tredje Bind af Skriftrækken, giver Uhrskov nu igen Prøver på, hvad jævne Mennesker på Land og i By, fra forskellige Erhverv, men uden særlig Skoleuddannelse, kan fortælle om deres Livs Oplevelser og Tilskikkelser. Der er ingen Tvivl om, at »Skæbner« er den bedste af de Bøger, Uhrskov hidtil har udsendt i »Liv og Levned«. Bogen indeholder Selvbioграфier af fire Mænd, der har det tilfælles, at de alle har følt Skæbnens hårde Hånd på deres Skuldre. To har oplevet en ren proletarisk Barndom, en er blevet Invalid, og en har været vanfør fra sin tidlige Barndom. Det er Folk, der alle har prøvet, hvad Modgang og Lidelse vil sige. Stærkest Indtryk gør Billedskærer *Lars Nielsens* Skildring, der indeholder gode Oplysninger

af kulturhistorisk Art, ikke mindst fra den nordlige Del af Horns Herred. »Skæbner« er forsynet med en Navneliste.

I den lille Bog: »Folkeminder fra Fjends Herred« (Skive 1929. 77 S. Ill.) har *Jakob Odgård* skildret en Række Områder fra Folkelivet i det gamle Fjends Herred, f. Eks. Klædedragt, Erhverv, Lovringsmarked, Bryllup, Barsel, Begravelser, Rakkere, Årets Fester m. v. Særlig kan fremhæves Odgårds Optegnelser om Hyrdernes Pinsefest i Fjends Herred og om Legestuerne, hvor Ungdommen samledes til Dans, Drik og anden Lystighed. Imellem Dansene blev der sunget Viser, hvoraf Odgård har optegnet nogle Stykker. Det var især ved Legestuer, at Almueviserne blev kendte og udbredte blandt Folk. Bogen mangler desværre ganske Registre.

Det er ikke så let at fremkomme med nyt Materiale om det gamle Bondeliv i Fjends Herred, idet denne Egn er gennemsogt grundigt af *Jeppé Aakjær*, hvis talrige kulturhistoriske Afhandlinger nu udkommer i en statelig seks Binds Udgave (Gyldendal). Men Aakjærs meget omfattende Bidrag til dansk Bondehistorie kan ikke nøjes med nogle Linjer her. Når om forhåbentligt kort Tid alle de bebudede seks Bøger er udkomne, vil der være god Anledning til i dette Tidsskrift at give en ordentlig Omtale af Aakjærs hele Indsats som Lokalhistoriker og Folkemindesamler.

I historiske Amtsårbøger og andre Steder er der fremkommet større og mindre Bidrag vedrørende forskellige Emner fra gammelt Folkeliv. Her skal kort meddeles, hvad disse spredt tilgængelige Arbejder drejer sig om.

Redaktør *Frederik Opffer* fortæller (Kbhns. Årb. 1929, 445 ff.) om *Handel og Vandel* i Køge o. 1850. På Krammarkederne indtog Rokedrejerne stor Plads. Det var jo, da man dyrkede Hør og holdt Får for Uldens Skyld. Opffer skildrer Markedsdagene, Tuskhandel pr. Skib og omtaler den vestindiske Rørsukker, der da dominerede på Markedet. — *Svineslagting* i en sydfynsk Gård o. 1860—65 er Emnet for fhv. Højskoleforstander *Povl Hansens* underholdende, detailrige Fremstilling i Svendborg Årb. 1927—28 (1929). *Mine Thomsen* afslutter i Vends. Årb. 1929 sine udførlige Erindringer fra *Nørre Tornby*. Hun beretter grundigt om gammeldags Bryllup; endvidere om Strandinger, Kartegilder, Fåreklipning, Bier, Hjemmefarvning, Knapstøber, Hør, Bisser m. v. — *N. Nielsen* offentliggør i Randers Årb. 1929 Erindringer fra 1864 i Dejret på Mols, medens *H. J. Hanelius* i sine *Minder fra Gjærn Vestermark* (Århus Årb. 1929) underholdende fortæller om Tørv, Pramfart på Gudenåen, Levevis, Mormoner, 1864, Fiskeri o. s. v. Hanelius' Minder begynder 1855. — Af

en hel anden Art Oplysning om gammelt Folkeliv end den, de ovennævnte Afhandlinger giver, er de Enkeltheder om Folkesynd og Folkesorg — som Feilberg kalder det — der meddeles af *S. P. Petersen* i hans Afhandling *Det offentlige Skrifte i Them Sogn* (Århus Årb. 1929), bygget på Kirkebogsstudier fra Tiden 1664—1764. Emnets Indhold kan selvsagt ikke give et umiddelbart lyst Billede af hine Tidens Bondeliv. — *Gammeldags Fiskeri* i Nissum Fjord er kyndig skildret — med mange sproglige Oplysninger — af *Jens M. Pedersen* i Danske Folkemaal 1929, 99 ff. — Undertegnede har i Fiskernes Lommebog 1930 [1929], 94 ff. meddelt en Række Eksempler fra den kulturhistoriske Litteratur om Sagn og Tro blandt Fiskere i forskellige Egne. — *Hørrens Behandling* er — på Lydskrift — med Interesse for Detaillerne godt fremstillet i Danske Folkemaal 1929, 148 ff. af *Gunnar Sørensen*, Grevinge, Ods Herred. — Særdeles underholdende er det at læse *M. H. Nielsens Fra den gamle Kniplestue* (Sdj. Mdskr.), hvor Forfatteren — ligervis som i E Bindstouw og En Kaargild — giver Nutidslæsere et skønt Indtryk af, hvad der taltes om i en Kniplestue i Tønderegnen. — Undertegnede har i Afhandlingerne om *Oster Jølby Sogn* (Morsø Årb. 1929) og *Lejrskov Sogn* (Ribe Årb. 1929) meddelt det foreliggende knappe Folkemindestof fra disse Sogne samt forskellige Oplysninger om Sognenes Historie. Det bør også nævnes, at der i Sdj. Mdskr. og Fynsk Hjemstavn er fremkommet adskillige mindre Bidrag af kulturhistorisk Art. Her skal blot nævnes, at i *H. C. Frydendahls* Tidsskrift findes Artikler om Grøfter og Gærder, Stævnepladsen i Ulbølle, Aahøjrup Bystævne, Aastrup Bylav, Gadelege i Ugerslev o. s. v.

H. Zangenberg har som sædvanlig Afhandlinger om forskellige Egenes *Byggeskik*; denne Gang instruktive, illustrerede Arbejder om bornholmske Gårde (Bornh. Saml. XIX) og om Vestfyns gamle Bøndergårde (Turistforeningens Årb. 1928).

Johannes Tholle vedbliver med ustandselig Flid at skrive — tit meget omfangsrige — Afhandlinger om *Havebrug*; i 1929 er det i Årbøger for Thisted Amt, Himmerland og Kjær Herred og Århus Stift han offentliggør sine indholdsrige Redegørelser for de pågældende Egenes Havebrug eller for Emner, der hører herhen. — En fortrinlig Fremstilling af *Havebrugets Historie på Mors* er givet af *Oscar Bang* i en illustreret Bog på 43 Sider. — *Havebrug ved Mølgård* i Ugilt Sogn af *Anton Jakobsen* (Vends. Årb. 1929) er et Supplement til Tholle. — *Albert Thomsens Kommarksbuskene ved Kolding* (Vejle Årb. 1929, 223 ff.) om Glarmester Th. Thomsen og hans gavnlige Træplantning, der blev

belønnet med Landhusholdningsselskabets Sølvbæger, bør nævnes her, ligesåvel som *Anna Pedersens Farmors Urtehøve* i Strøby, Stevns (Danske Folkemål 1929, 141 ff.) og *Axel Langes Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter* i Fynsk Hjemstavn 1929 ff.

Om *Nationaldragter* har *Elna Mygdal* skrevet kyndige Afhandlinger i Turistforeningens Arbog 1929 (Dragter i Nordvestfyn) og i Skivebogen 1929 (om Dragter i Himmerland).

Fædres Tale er Titlen på et Bidrag i Vends. Årb. 1929 af *N. P. Petersen*. Det bringer en hel Række stedlige Talemåder fra Vendsyssel, samt en Del almindelige i denne Landsdel brugte Talemåder (Ordsprog og Mundheld). En Indledning ledsager Fremlægningen af dette tankerige og morsomme Mindestof, og der er ingen Tvivl om, at det vilde være heldigt, om andre Amts-årbøger på lignende Måde offentliggjorde, hvad der er indsamlet fra de forskellige Amter af Ordsprog og Mundheld. — Under »Fædres Tale« kan vist også henregnes *Poul Lorenzens Arbejde: Jagten i dansk Folkeminde* (Bygd 1929 f., udk. i Bogform hos Woel 1930), hvori der på underholdende Måde er sammenstillet en stor Mængde Træk især fra dansk Folkemindelitteratur om Hjort og Hind, Ulv og Bjørn, Gøgen i dansk Folkeminde, Hugorm og Snog i dansk Folkeminde o. m. m. Efter hvert Afsnit følger en Litteraturfortegnelse. Det meget populære Arbejde skal nok finde sine Læsere. Det er fyldt med morsomme, spændende og undertiden usandsynlige Historier, ligesom det bringer ikke så lidt reelt kulturhistorisk Stof. At Værket ikke sådant kan kaldes udtømmende, har vel sin Årsag i, at det er fremkommet i et Tidsskrift, der er beregnet for de videste Kredse.

I »Bygd« har *Thorkild Gravlund* fortsat med at meddele i det væsentligste tidligere, forskellige Steder, offentliggjorte folkepsykologiske Arbejder om Reerso, Kristrup, sjællandsk-jydsk, sjællandsk-skånsk, Sagn på Bygdeskel, I Sydfyn, Hardboer, Bornholmere, Dan og Angel o. s. fr. Disse inciterende Afhandlinger er i 1930 udkommet i Bogform hos Woel under Titlen *Dansk Bygd* III (228 S. og 4 Tavler). — Fra anden Side er også fremkommet folkepsykologiske Bidrag. *Morten Korch* har i Turistforeningens Årb. 1929 skrevet om forskellige Områder af Fynboernes Karakter. — Dr. *Axel Dam* har i en eksempelrig, nøgtern Fremstilling i Bornh. Saml. XIX meddelt »Træk af Bornholmernes Nationalkarakter«, ligesom undertegnede i en Afhandling om *Martin Andersen Nexø som Almuedigter* (Dansk Udsyn 1929) har skrevet om den Del af Nexø's Forfatterskab, der indeholder direkte kulturhistoriske-folkepsykologiske Oplysninger om den bornholmske Almue.

Fjerde og sidste Bind af *Ernst von der Reckes* store Udgiverværk: *Danmarks Fornviser* (Møller & Landschultz. 1929. 450 S.) udkom i 1929 omtrent samtidig med *H. Grüner Nielsens* Kommentarbånd til *Danske Skæmteviser* (Universitetsjubilæet), et ligeså nyttigt som lærd Arbejde. — Mindre Bidrag til Visedigtningens Historie m. v. er givet et Par Steder. Således har *J. Lund Madsen* (Randers Arb. 1929) afsuttet sin veldokumenterede Skildring af Skillingsvisedigteren *Ras Sams Krønike*. Lund Madsen meddeler ikke alene karakteristiske Prøver på Sams Produktion, men giver også Oplysninger om Mormonernes Fesenteren i Øst Djursland i 1870—80'erne. — I Sdj. Mdskr. er bl. a. udgivet et Par typiske Bondeviser fra en gammel Visebog, måske nedskrevet efter mundtlig Tradition, og »Rævevisen«, optr. 1885 i Sundeved (se Arne 56 B). — I Thisted Arb. 1929 er i en populær lille Opsats meddelt de vigtigste Enkeltheder vedrørende *Limgrise Vise* (DgF. Nr. 518).

Et Værk til stor Nytte for den internationale Folkemindeforskning er *Hans Ellekildes Nachschlageregister zur Henning Frederik Feilbergs ungedrucktem Wörterbuch über Volksglauben* (FFC Nr. 85. Helsinki 1929. 244 S.). Det er en stor Glæde at vide, at H. F. Feilbergs Levnedsløb og hans Betydning for Videnskaben nu er skildret på et Verdenssprog; men Hovedopgaven for Arkivar Ellekilde har dog været gennem sit Arbejde at give Forskere i fremmede Lande en Håndsrækning ved at meddele en Stikordsfortegnelse over Feilbergs utrykte Ordbog over Folketro, der findes i Dansk Folkemindesamling. Den utrykte Ordbog består af 60,448 Henvisningssedler samlede i 26 solide Blikkasser. Disse Sedler er ordnede efter samme System som Jysk Ordbog, og de indeholder ca. 250,000 forskellige Henvisninger, for største Delen til Værker, Feilberg selv ejede. Den prægtige Folketro-Ordbog, som Feilberg fremskaffede i Jysk Ordbog, såvel som i dens utrykte imponerende Tillæg, har den Fejl, at den ikke er til Stede i et Verdenssprog. Fremmede Forskere, der ikke kan dansk, kan derfor kun med stort Besvær læse de værdifulde Henvisninger, Feilberg har tilvejebragt. Nu har Ellekilde i sit Arbejde fundet noget af en Løsning på dette Spørgsmål, idet han dér meddeler en Stikordsfortegnelse på dansk og tysk over Opslagsordene i den utrykte Ordbog. Igennem denne Ordliste kan udenlandske Lærde nu se, hvad der findes Oplysninger om i Feilbergs Sedler i DFS, og i de allerfleste Tilfælde svarer Seddelsamlingens Stikord til den trykte Ordbogs Stikord. Ved Henvendelse til DFS kan dérfra fjerntboende så for et ringe Vederlag få afskrevet, hvad de ønsker af Henvisninger til et eller andet Emne og sam-

tidig kan de se, hvad der findes i Jysk Ordbog. Ellekilde har gjort den internationale Forskning en Tjeneste ved at offentliggøre en tysk Fortegnelse over Opslagsordene i Feilbergs Henvisningssedler, der er så uhyre rige på Oplysninger. Foruden Hovedlisten over Stikord, har Ellekilde meddelt en Liste over Egenavne i Feilbergs Seddelkasser, en Liste over Helgennavne, en Stikordsfortegnelse over folkloristiske Arbejder af Feilberg og en Fortegnelse over hans Håndskriftsamling i DFS; endvidere en Litteraturfortegnelse til Jysk Ordbog og en Fortegnelse over Danmarks Folkeminders Skrifter. Men det Afsnit i Bogen, der vil glæde mest, er Ellekildes fortrinlige Feilbergbiografi og Vurderingen af hans Forfatterskab.

Til *Evald Tang Kristensens* 86årige Fødselsdag udsendte *Cai M. Woel* en Biografi af den store Folkemindesamler med Undertitel »En Vandrør i Danmark« (Woel 1929. 93 S. III.). Woels Bog hviler overvejende på E. T. Kr.'s egne fire Bind »Minder og Oplevelser«, suppleret med Forfatterens personlige Indtryk af E. T. Kr. For uindviede vil Woels Bog være vel egnet til at give et Indtryk af E. T. Kr.'s vældige Livsgerning. Indholdet i Biografien er praktisk ordnet, og den efter Emner ordnede Bibliografi vil også være til Nytte, selvom den naturligvis ikke kan erstatte *Gunnar Knudsens* E. T. Kr.'s Bibliografi i »Troldeagn og dunkel Tale« 1917. — Ved Evald Tang Kristensens Død den 8. April 1929 blev der i Landets Presse skrevet talrige Nekrologer over ham, hvori der fra forskellig Hold blev ydet ham Tak for en Livsgerning, der aldrig vil kunne få noget Sidestykke her i Landet. Han fik et Eftermæle, som kun bliver de sjældne få, en Nations Ypperste, til Del.

Til Slut skal nævnes, at der i *Einar Ol. Sveinssons Verzeichnis isländischer Märchenvarianten*, med en indledende Undersøgelse, (FFC Nr. 83, 1929), og i *Martti Haavios Kettenmärchenstudien I* (FFC Nr. 88, 1929) findes en Mængde Oplysninger af Interesse for danske Læsere — og at det har behaget Forfatteren Hr. *Jørgen Bukdahl* i År igen at rette et ligeså voldsomt som dumt Angreb på dansk Folkemindeforskning (Dansk Udsyn 1929, 145). Da Hr. Bukdahl ikke synes at besidde nogen særlig Viden indenfor det folkloristiske Område, skal man af den Grund ikke gå videre i Rette med ham, men blot nøjes med at henvise interesserede til at læse hans Anmeldelse af *Jeppe Aakjers Fra min bitte Tid* (i Dansk Udsyn 1929, 134f.); thi i denne Anmeldelse vil de få et Indtryk af den berømte Kritikers kulturhistoriske Viden såvel som af hans Vilje til at anmelde uretfærdigt.

August F. Schmidt.